

gregoriánusként *Minas Eudoxiensis* tanítványaként kezdte, uniált, majd Rómába került tanulni, a Propaganda Fide római kollégiumába (Collegio Urbano). 1729-ben a Szentszék őt küldte Lembergől az erdélyi örményekhez egyházlátogatásra, ezt a kéziratot rituálét ekkor hozta magával Erdélybe. A rituáléban főleg az egyes szentségekre és szentelményekre vonatkozóan találhatók szabályozások és előírások. A kézirat két oszlopban készült, notragir írásmóddal.

A „*Codex Vaticanus Armenus 26*” himnuszgyűjtemény, főleg az éjszakai és hajnali imaórák alkalmával énekelték a kötetben található himnuszokat az erdélyi örmény katolikus ünnepeken. A kézirat szerkezetét, tartalmát, keletkezési idejét tekintve teljesen megegyezik a „*Codex Vaticanus Armenus 27*” jelzetű kézirattal.

A „*Codices Vaticani Armeni 28-29-30*” jelzetű kötetek kalendáriumok, melyek a lengyelországi örmények használatára készültek. Keletkezési idejük 1751, 1798, illetve 1722, notragir írásmóddal készültek. A kalendáriumok a liturgikus „időszámítás” problémáját világítják meg, amely az uniált örmény egyháznál rendszerint feszültség forrása volt. Így például *Deodatus Nersesowitz* lebergi koadjutor püspök 1685-ben levélben számolt be a Propaganda Fide Kongregáció bíborosainak arról, hogy a lengyelországi örmény katolikusok teljesen hibásan követik a naptárat, levelében a bíborosok segítségét kérte a hibás helyzet mielőbbi rendezésére vonatkozóan.

A „*Codex Armenus Vaticanus 31*” szintén himnuszgyűjtemény, 464 oldalas, a XVII. században készült. A kötetben található himnuszokat az egyes szentek ünnepein az éjszakai imaórák alkalmával énekelték. A kézirat bologir írásmóddal készült, 18 helyen található benne az erzsébetvárosi örmény plébániai könyvtár „ex libris” pecsétje.

A „*Codex Vaticanus Armenus 32*” örmény katolikus missale, vagyis misekönyv, amely 1693-ban az erdélyi örmények használatára készült. A kötetet számos, egész oldalas színes illusztráció díszíti, főleg az Evangéliumok jeleneteiből.

Frederic Macler francia armenista az 1930-as években tudományos körutazást tett Erdélyben, majd egy tanulmányt publikált az erdélyi örmény kéziratokról. Az egyébként alapos és szakszerű tanulmány - tudomásom szerint eddig egyedüli a témára vonatkozóan - említés szintjén sem foglalkozik a Vatikáni Könyvtárban található erdélyi örmény kéziratokkal, pedig Tisserant katalógusa Macler tanulmánya előtt mintegy 10 évvel már megjelent. A Vatikáni Könyvtárban található kéziratok az örmény liturgia XVII-XVIII. századi kérdéséhez, esetleges erdélyi sajátosságaihoz vezetnek bennünket közelebb; művelődéstörténeti értékük, hogy az eddigi képet megerősíthetjük, illetve árnyalhatjuk az erdélyi-, lebergi örmény katolikus

egyház XVII-XVIII. századi kapcsolatára vonatkozóan.

(Elhangzott a Fővárosi Örmény Klub februári délutánján)

* * *

„Mindenkit megtéveszthetsz egy ideig,
még néhány embert is megtéveszthetsz mindig,
de nem téveszthetsz meg mindig minden embert.”

A. Lincoln, az Egyesület Államok 16. elnöke

* * *

Fodor György

60 éves Dr. Jakubinyi György érsek

Máramarosszigeten született, 1946. február 13-án. Isten szolgája, *Márton Áron* püspök szentelte pappá 1969. április 13-án, Gyulafehérváron. Ezt követően egy éven keresztül végezte a titkári teendőket a szatmári püspökségen, majd négy éven át a római *Collegium Germanicum et Hungaricum* hallgatójaként megszerezte a Pápai Gergely Egyetem teológiai és a Biblikus Intézet szentírás-tudományi licenciátusát. A budapesti Pázmány Péter Katolikus Akadémián doktorált. 1974-től püspöki kinevezéséig a gyulafehérvári „Megtévesztült Bölcsesség”-ről nevezett Hittudományi Főiskolán a szentírástudomány, valamint a héber és görög nyelv professzora.

Dr. Jakubinyi Györgyöt 1990. április 29-én szentelte püspökké *Francesco Colassuono* érsek (később bíboros), rendkívüli apostoli nuncius - mint *Aquae Regiae* címzetes püspökét és gyulafehérvári segédpüs-

pököt. 1991. július 19-én II. János Pál pápa kinevezte a romániai katolikus örmények apostoli kormányzójává is. Ebbe a méltóságba a következő év márciusában iktatták be, Szamosújváron.

A Szentatya 1994. április 8-án nevezte ki gyulafehérvári érsekké, székfoglalására ugyanazon év április 21-én került sor.

Nemzetünknek sok ilyen papra van szüksége, mert a pap az emberi boldogulás elősegítője, eszköze is. Érsek atyánk, papságának 37 esztendeje folyamán - s különösképpen tanári és főpásztori szolgálata gyümölcsként - sok elhivatottat indított útjára, olyan Istenszolgákat, akik két kézzel fogják az embereket, a keresztet és a Könyvet.

Fárasztó apostolutódi útjain, a hatalmas területet magába foglaló Főegyházmegyében (és nemcsak) a lelkeket keresi, akárcsak Szent Pál. Alapos felkészültségével testőrséget áll a vallás szentélyében, hogy megvédje az isteni eszme koronáját. Gazdag szentírás-tudományi és egyháztörténeti munkásságát több könyve és szaktanulmánya bizonyítja. Ő lektorálta például a Magyar Katolikus Püspöki Kar felkérésére a Neovulgáta alapján kiadott, átdolgozott Ó- és Újszövetségi Szentírást is.

Többek között díszdoktora a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetemnek. Számos rangos díjjal, elismeréssel tüntették ki.

Főpásztorként jelentősen növelte mind Lisieux-i Kis Szent Teréz, mind a magyar szentek, boldogok és vértanúk tiszteletét.

Jelmondata „*Magasztalja lelkem az én Uramat.*” - és az a tény, hogy Csíksomlyót választotta püspökké szentelésének helyéül, ékesen bizonyítják érsekünk különleges Mária-tiszteletét.

A Szűzanya hálaénekének szellemében mi is hálát adunk Istennek azért a nagy kegyelemért, hogy ilyen tudós főpásztort rendelt a sok megpróbáltatáson átment erdélyi főegyházmege élére.

Érsek atyánk - Isten éltesse sokáig! Ad multos annos!

A szerző piarista confrater

* * *

Kabai Ferenc

Szamosújvári Te Deum

Ha Szamosújvárról hallunk, talán a hazánkba települt örményekre gondolunk, akik megvették a szamosújvári vár melletti földterület, s az 1700-as évek elején felépítették *Örményvárost* vagy *Armenopolist*. Ez a város valóban az erdélyi örménység központja volt. A város lakói semmilyen áldozatot nem sajnáltak az építésre, s ezért az sajátos arculattal rendelkezik ma is. Az örmények viszon­tagságos történelmük során sűrűn tapasztalták: „Csín náji mér véra dákh ácskov” (Nem néznek mireánk meleg szemmel). A Szamos mentén az örmények otthont teremtettek. A kereskedelem­ből sok áldozat árán sokan meggazdagodtak, sőt egyesek nemességét is szereztek.

Érdemes lenne a város máig meglevő épületeiről szólni. Ki tartja ma már számon az ódon bolthajtásos szobák titkait? A bennük élők jövőt féltően meddig jutottak el a vitában? Sejtették-e, hogy 1992-re nyelvüket teljesen elfelejtik? Száz esztendeje még örménybetűs felszerelést használtak a nyomdájukban, gyermekeik pedig anyanyelvi líceumba jártak.

A városka utcái egyenesek, nyugalmat sugárzó. Impozáns portálok, díszes kapuk, nyeregtetős házfeledek a vakon meredő szoborfülkékkel, szép díszes templomaival ma is turistahívogató. Évtizedeken át ezt megelőzően nemzedékek fáradoztak, hogy őrizték hagyományaikat, a sok drága örökséget, mely Európában párját ritkítja. Varrottasaik világhírűek, nagy kár, hogy feledésbe mennek. Ki tudja, mennyi kultúr­kincs hever ládába gyömöszölve, talán nedves pincék mélyén, mert sehol nem történik róluk említés hosszú évek óta.

Ki tett a városért a legtöbbet? Ez is titok marad, bolthajtások, faragott kövek titka. Lám máig mutogatják ama kidei mester köveit. Formálta-e két kezével, nézte-e meleg tekintetével *Sipos Dávid* kőfaragó mester, aki a dési szószéket készítette? Hol lakott *Gábris Zakariás*, ez a kistermetű, de nagylelkű tanár? Szótárt állított össze, tankönyveket írt, no meg színdarabot. Negyvenkét év alatt 2425 gyermeket nevelt. Ki vette komolyan? Kortársa, *Lukácsy Kristóf* a magyar őstörténet örmény vonatkozásait kutatta. Szelle­mi vezér lett *Szongott Kristóf* is. 1901-ben monográfiát ír a városról, melynek mottója: Itt a holtak élnek, a némák beszélnek. Ugyanő szerkesztette az Armenia című folyóiratot. Hogy bírta hangyaszorgalommal meg szemmel az éjszakai baglyoskodást, amikor még nem volt villanyfény? Hol, hogyan lehetne ezt az ügyszeretetet megtanulni?